

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีแนวความคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องทักษะในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพของนักบัญชีในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับทักษะทางวิชาชีพสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (คณะกรรมการวิชาชีพบัญชี ด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี สภาวิชาชีพบัญชี, 2550ก)

ในฐานะที่สภาวิชาชีพบัญชี เป็นหน่วยงานกำกับดูแลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพบัญชี และยังเป็นสมาชิกของสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants – IFAC) จึงต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 คณะกรรมการการศึกษาของสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (IFAC Education Committee) ได้อนุมัติ “มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี” (International Education Standards for Professional Accountants - IESs) จำนวน 6 ฉบับ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ได้กล่าวถึงในฉบับที่ 3 เรื่อง “**ทักษะทางวิชาชีพ**” (Professional Skills) โดยจุดมุ่งหมายของมาตรฐานฉบับนี้คือ การทำให้มั่นใจได้ว่าบุคคลพร้อมที่จะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีที่เป็นสมาชิกของสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศต้องมีส่วนผสมของทักษะด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมในการทำหน้าที่ฐานะผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี และเพื่อใช้เป็นแนวทางตรวจสอบทักษะทางวิชาชีพของนักบัญชีว่ามีเพียงพอตามที่กำหนดไว้หรือไม่

ทักษะเป็นส่วนหนึ่งของขีดความสามารถที่ต้องมีในผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเพื่อแสดงถึงสมรรถนะของตน ขีดความสามารถเหล่านี้ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ ค่านิยมทางวิชาชีพ จรรยาบรรณและทัศนคติ ขีดความสามารถเหล่านี้เป็นเรื่องบ่งชี้ถึงศักยภาพที่สามารถนำไปใช้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันได้ สิ่งสำคัญคือทำให้แน่ใจได้ว่าโปรแกรมการศึกษาทางวิชาชีพบัญชีได้รวมการพัฒนาของความรู้ ทักษะ ค่านิยมทางวิชาชีพ จรรยาบรรณ และทัศนคติ ไว้แล้ว ทักษะทางวิชาชีพสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีประกอบไปด้วยทักษะทั้ง 5 ประเภท คือ

1) ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skills) บุคคลที่พร้อมจะเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพต้องบรรลุระดับสูงที่สุดของทักษะเหล่านี้ ณ ช่วงเวลาที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ทักษะทางปัญญาช่วยให้นักบัญชีแก้ปัญหา ตัดสินใจและใช้ดุลยพินิจที่ดีแก้ไขสถานการณ์ที่ซับซ้อนขององค์กรได้ ทักษะเหล่านี้มักได้มาจากการศึกษาทั่วไปในภาพกว้าง ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นประกอบไปด้วยทุกเรื่อง ดังนี้

- (ก) มีความสามารถที่จะกำหนด ได้มา จัด และเข้าใจ สารสนเทศจากคน สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์
- (ข) มีขีดความสามารถที่จะสอบถาม วิจัย คิดเชิงเหตุผลและวิเคราะห์ และ
- (ค) มีความสามารถที่จะระบุและแก้ไขปัญหาที่ไม่เคยเจอมาก่อน

2) ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่การงาน (Technical and Functional Skills) ประกอบด้วยทักษะทั่วไปและทักษะเฉพาะเจาะจงสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ซึ่งรวมถึง

- (ก) มีความชำนาญทางตัวเลข (การใช้คณิตศาสตร์และสถิติ) และความชำนาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- (ข) การวิเคราะห์แบบจำลองการตัดสินใจและความเสี่ยง (Decision Modeling and Risk Analysis)
- (ค) การประเมินค่า
- (ง) การรายงาน และ
- (จ) ความรู้ด้านกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อบังคับ

3) ทักษะทางคุณลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal Skills) ซึ่งเกี่ยวข้องกับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี การพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยการเรียนรู้และการปรับคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ซึ่งรวมถึง

- (ก) ความสามารถในการจัดการตนเอง
- (ข) มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถโน้มน้าวและเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (ค) ความสามารถที่จะเลือกและเรียงลำดับทรัพยากรที่มีจำกัด และจัดแรงงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา
- (ง) ความสามารถที่จะเข้าร่วมและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง
- (จ) พิจารณาปรับใช้ค่านิยมทางวิชาชีพ จรรยาบรรณและทัศนคติ ให้เข้ากับการตัดสินใจ
- (ฉ) ความระมัดระวังสงสัยเชิงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี

4) ทักษะทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร (Interpersonal and Communication Skills) ซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสามารถปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นในองค์กรได้ดี รับและส่งผลสารสนเทศได้ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ ส่วนประกอบของทักษะทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสารประกอบด้วย

- (ก) การทำงานร่วมกับผู้อื่นในกระบวนการปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง
- (ข) สามารถทำงานเป็นกลุ่ม
- (ค) มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ต่างวัฒนธรรมและความคิดเห็นต่างกันได้ เจรจาต่อรองหาทางแก้ปัญหาและกำหนดข้อตกลงร่วมกันในสถานการณ์ทางวิชาชีพ
- (ง) การทำงานในวัฒนธรรมที่ต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (จ) สามารถนำเสนอ อภิปราย รายงานและการปกป้องมุมมองของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการเขียนและการพูดทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- (ฉ) ฟังและอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่าง

5) ทักษะการบริหารองค์กรและการจัดการทางธุรกิจ (Organizational and Business Management Skills) มีความสำคัญเพิ่มขึ้นต่อผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีซึ่งจะมีการเรียกร้องให้เป็นผู้แสดงบทบาทในเชิงรุกในการจัดการองค์กรในแต่ละวัน ในขณะที่ก่อนหน้านี้บทบาทของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีอาจถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อให้หน่วยงานอื่นนำไปใช้ แต่ในปัจจุบันผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีได้เข้าไปมีบทบาทกับหลายหน่วยงานมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีความรู้ด้านธุรกิจมากขึ้นและตระหนักในเรื่องการเมืองและมีมุมมองแบบรอบด้าน ทักษะการบริหารองค์กรและการจัดการธุรกิจ รวมถึง

- (ก) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารโครงการ การจัดการบุคลากรและทรัพยากร และการตัดสินใจ
- (ข) ความสามารถที่จะจัดแบ่งหน้างาน ที่จะจูงใจและพัฒนาบุคลากร
- (ค) การมีภาวะผู้นำ
- (ง) การพิจารณาและตัดสินใจได้อย่างผู้มีวิชาชีพ

ทั้งนี้ ทักษะที่หลากหลายสามารถจัดประเภทและอธิบายได้หลายลักษณะ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะที่ได้แบ่งไว้ตามประเภทดังกล่าวข้างต้น ทักษะที่เหมาะสมช่วยผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีให้ใช้

ความรู้จากการศึกษาทั่วไปได้อย่างประสบความสำเร็จ การพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่อาจสำเร็จได้ด้วยโปรแกรมใด ๆ เพียงโปรแกรมเดียว แต่จะสำเร็จได้โดยรวมทั้งจากโปรแกรมทางการศึกษาทางวิชาชีพบัญชีควบคู่ไปกับประสบการณ์การทำงานจริงและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนใหญ่แล้วทักษะทางวิชาชีพจะได้ผลสูงสุดเมื่อใช้อย่างมีจรรยาบรรณ ทักษะที่เกี่ยวข้องสามารถทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพได้เปรียบกว่าคนอื่นในโลกการทำงานและเป็นประโยชน์ตลอดเวลาที่ประกอบวิชาชีพ ไม่ใช่ว่าการพัฒนาทักษะทั้งหมดจะเกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาของการเตรียมตัวเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพ บางทักษะอาจเน้นในการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ต่อลาภ สุขพันธ์ (2546) ได้ศึกษาคุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการในจังหวัดลำปาง พบว่า คุณสมบัติของนักบัญชีที่เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการส่วนใหญ่มีความพึงประสงค์มากที่สุด ด้านความรู้ความสามารถ คือ ด้านภาษีอากร ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ คือ สามารถเขียนภาษาอังกฤษได้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม คือ มีความรับผิดชอบ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ คือ ไม่ละทิ้งงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร นอกจากนี้ยังต้องการนักบัญชีที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นพื้นฐานด้านคุณวุฒิของผู้ทำบัญชีตามพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 และต้องมีความรู้และทักษะด้านการบัญชีและบัญชีหนี้สินสามารถใช้เครื่องใช้สำนักงานและคอมพิวเตอร์ได้อย่างดี มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ และยังสามารถแนะนำให้สถาบันการศึกษาผลิตบัณฑิตทางการบัญชีโดยเน้นที่ความมีคุณภาพมากกว่าปริมาณของบัณฑิต รวมทั้งควรเสริมสร้างความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีและด้านภาษาให้มากขึ้น ตลอดจนแทรกคุณธรรม จริยธรรมแก่บัณฑิตด้วย

สุวรรณ หวังเจริญเดช (2546) ได้ศึกษาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของผู้ทำบัญชี และเพื่อประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในวิชาชีพของผู้ทำบัญชีจังหวัดมหาสารคาม ตามแนวปฏิบัติทางการศึกษาระหว่างประเทศ (International Education Guidelines - IEG) ฉบับที่ 9 จากกลุ่มตัวอย่างผู้ทำบัญชีที่เข้ารับการศึกษาเพื่อให้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ด้าน คือ ความสามารถด้านการทำงานวิชาชีพบัญชีและความสามารถด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชีและเรื่องที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความสามารถด้านการทำงานวิชาชีพบัญชีอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประกอบด้วย ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสื่อสาร ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในเหตุการณ์ธุรกิจที่ซับซ้อนได้ดีเท่าที่ควร ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ทำ

บัญชีที่ละเอียดการติดตามข้อมูลข่าวสารจึงไม่สามารถนำเสนอข้อมูลทางการบัญชีที่เป็นสาระสำคัญ เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารในการตัดสินใจได้ ในด้านความสามารถด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชีและ เรื่องที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประกอบด้วย ความรู้เฉพาะด้านการบัญชีและความรู้ที่ เกี่ยวข้องด้านการบริหารและการจัดการทั่วไป ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านความรู้ทั่วไป ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์โลกปัจจุบัน การติดตามและสนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมโลก ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีเหตุมีผล และความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ จึงต้องให้ผู้ทำบัญชีไปเพิ่มพูนหาความรู้ทางด้านมาตรฐานการบัญชี การควบคุมและ การตรวจสอบภายใน กฎหมายธุรกิจ และความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ศรัณย์ ชูเกียรติ และ ประจิด หาวัตร (2548) ได้ศึกษาถึงกิจกรรมงานที่นักบัญชีบริหารทำ แนวโน้มความสำคัญของงาน และทักษะ ความรู้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับนักบัญชี โดยสุ่ม ตัวอย่างจากผู้จัดการบัญชีของบริษัทขนาดใหญ่ในอุตสาหกรรมผู้ผลิตสินค้าที่ติดอันดับบริษัทขนาดใหญ่ที่สุด 1,000 อันดับแรกของประเทศไทยตามขนาดของรายได้ พบว่า ทักษะความรู้และ คุณสมบัติที่นักบัญชีบริหารควรมีเรียงตามอันดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะการวิเคราะห์ งบการเงิน รายงานทางการเงินต่าง ๆ ทักษะและความรู้ทางบัญชีและภาษีอากร ทักษะและความรู้ ทางธุรกิจ ทักษะในการปฏิบัติงานอย่างมีวิสัยทัศน์ มีเหตุผล รู้จักแก้ไขปัญหาและชวนขยายหา ความรู้ ทักษะในการตัดสินใจ การเป็นผู้นำ การให้คำปรึกษาแนะนำในงาน ทักษะการสื่อสารด้วย ภาษาไทย ทักษะการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้อง ทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ ตามลำดับ นอกจากนี้ได้เสนอแนะว่า การเป็นนักบัญชีบริหารที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องการ มากกว่าความรู้และเชี่ยวชาญทางบัญชี เพราะแม้ว่าความรู้และทักษะด้านการบัญชี ภาษีอากร และ การวิเคราะห์ข้อมูลทางการบัญชียังมีความสำคัญอย่างมากต่อการปฏิบัติงาน แต่ความรู้ด้านการ บริหารธุรกิจ การมีวิสัยทัศน์ความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและลดความขัดแย้งก็มีความสำคัญใกล้เคียงกันกับความรู้และทักษะด้านการบัญชี ยิ่งกว่านั้นทักษะเหล่านี้มีแนวโน้มว่าจะ มีความสำคัญเพิ่มขึ้นในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า เช่น การปรับปรุงกระบวนการทำงาน การวางแผน เชิงกลยุทธ์ในระยะยาว การจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการทำกำไรจากลูกค้าและ สินค้า และการเป็นที่ปรึกษาให้หน่วยงานภายในองค์กรซึ่งนักบัญชีบริหารจำเป็นต้องมีทักษะด้าน การติดต่อสื่อสารและมีมนุษยสัมพันธ์ เนื่องจากงานเหล่านี้เป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ทางการ บริหารและทักษะส่วนบุคคลในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นสถาบันการศึกษาที่มีการสอนบัญชีควร พัฒนาหลักสูตรในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทให้มีวิชาที่ช่วยเสริมสร้างทักษะและความรู้ ข้างต้นในระดับที่มากขึ้น